

teljesen mentes érdemi foglalkozás a közelmúltig „information management”-et, azaz a döntések információszolgáltatás általi előkészítésében való részvételt jelentett, újabban azonban mindinkább „knowledge management”-et.

A „knowledge industry”, a „knowledge worker”, majd a „knowledge management” fogalma Fritz Machlup 1962-ben megjelent könyvére vezethető vissza, de csak az utóbbi 3-4 évben kezdték komolyan venni, illetve megkövetelni a magángazdaságban. Esetében egy-egy adott szervezet információs rendszerére és más forrásokra építő szaktudás-, illetve ismeretközlésről van szó. Jellemző, bár még korántsem közkeletű példa a Nortel Networks Information Resource Network (IRN), amelynek 85 munkatársa működteti és tartja karban a cég 80 ezer (közülük 45 ezer a „knowledge worker”) munkatársát kiszolgáló rendszert.

A példa jól szemlélteti: az információs profiktól sokat követelnek (más kérdés, hogy ennek megfelelően dotálják munkájukat). Azonban az is nyilvánvaló, hogy körükben ádáz konkurenciaharc dúl, ami arra sarkallja őket, hogy állandóan tökéletesítsék szakmai képességeiket és jártasságaikat. A hangsúly az információs szolgáltatások esetében a „hozzáadott érték” meglétén és nagyságrendjén van. Az információs profikra az információs társadalomban ilyen, versengéssel, teljesítménynöveléssel teli jövő vár.

/PŘIBYLOVÁ, Martina: Socioekonomické postavení informačních profesionálů v dnešní společnosti: soukromný sektor. = Národní knihovna, 11. köt. 5-6. sz. 2000. p. 212-226./

(Futala Tibor)

GPNTB SO RAN: a dokumentumok rendelkezésre bocsátásának elektronikus eszközei

A referátum címében szereplő mozaikszó magyar nyelvű feloldása a következő: *Oroszországi Tudományos Akadémia Szibériai Tagozatának Állami Nyilvános Tudományos-Műszaki Könyvtára*. Arról lesz benne szó, hogy ez az orosz körülménységgel megnevezett nagykönyvtár miként alkalmazza a dokumentumok távolsági rendelkezésre bocsátásában a korszerű elektronikus eszközöket és berendezéseket.

A szerző mindenekelőtt azt sorolja fel, hogy jelenleg a könyvtári szolgálatra, nem utolsósorban a távolsági szolgáltatásokra mennyi, egymással szoros összefüggő tényező hat. Nevezetesen: selektív állományépítés; globális informatizáció, telekommunikáció és az új információs technológiák fejlődése; az ismeretek és források integrációja; a társadalom demokratizálódása és nyílttá válása; heves igény az operatív információra; a költségvetési finanszírozás elégtelensége; a személyzet gyenge felkészültsége stb.

A jelenlegi helyzetet főleg a mind hiányosabb könyvtári állományok jellemzik egyfelől, másfelől pedig az új műszaki lehetőségek. A korszerű műszaki fejlemények adta lehetőségek megújították a hagyományos könyvtárközi kölcsönzést is. Az e-mail révén a szóban forgó könyvtárban 1994 és

1998 között a könyvtárközi kölcsönzések száma 50-szeresére növekedett. 1998-ban az internet szolgálatba állítása, amely egyaránt lehetővé teszi mind az elektronikus katalógusokban való keresést, mind pedig azután a tranzakció „adminisztrálását”, további jelentős lépés volt az egyre inkább másolatküldés operativitásának fokozásában. Az e vonatkozásban megmutatózó előnyök kihasználása akkor válik optimálissá, ha az egyes könyvtárak időben nem túlságosan „visszamenő” elektronikus katalógusai központi katalógussá állnak össze, és retrospektivitásuk is megnövekszik.

Időközben a mi könyvtárunk és az INION kipróbálta a dokumentumkeresés és küldés egész folyamatának elektronizálását. Ehhez a File Transfer Protokolt (FTP-t), az Internet Relay Chatot (IRC) az Acrobat Readert, a FineReadert, a Tiff File-t használta fel. A kísérlet konkrétan a következőket „tudta”:

- a kérések átvételét és ellenőrzését,
- a forrásdokumentum kikeresését,
- az elektronikus másolat elkészítését,
- a másolatok, közlemények és egyéb tudnivalók kérőhöz juttatását,
- a munka számlázását,
- a kölcsönös elszámolást.

A kísérlet eszközigénye: két Pentium számítógép, egy szkennel, egy lézernyomtató, speciális szkennelési, tömörítő, szállítási és optikai szövegfelismerő programok.

E tekintetben a lehetőségek könyvtárügyi méretű kiterjesztése részint a műszaki fejlesztést állítja nagy feladatok megoldása elé, részint pedig

ugyanazokat a katalógusszervezési és fejlesztési feladatok elvégzését követeli meg, amelyekről a könyvtárközi kölcsönzés modernizálásával kapcsolatban már szó esett.

/KRASIL'NIKOVA, I.: Elektronnye sredstva dostavki. = Biblioteka, 9. sz. 2000. p. 41–43./

(Futala Tibor)

Papírfelhasználás az elektronikus kommunikáció korában

Mint ismeretes, a papír feltalálása Kínában, az arab országokban és a középkori Európában meggyorsította a társadalmi-gazdasági fejlődést. A papír sokkal hozzáférhetőbb hordozó volt, mint a papirusz, olcsóbb, mint a pergamen, és praktikusabb, mint az agyagtáblák. Kínában, Japánban és Közép-Amerikában mindenekelőtt növényi rostokból állították elő, Európában rongyokból. Ez ugyan környezetbarát eljárás volt, ám meglehetősen hosszadalmas, meg aztán a rongy is egyre kevesebb lett. A 18. század közepén fareszelék, a 19. század végétől pedig a vegyi úton kezelt fa lett az alapanyag.

A papírgyártás szennyezi a levegőt: az USA-ban az összes gázkibocsátásból 2,5% a papírgyártásban keletkezett kén-oxid és 1,5% a nitrogén. Aztán: a fakitermelésnek mintegy 17%-a használandó fel évente papírgyártásra. Nem utolsósorban emiatt zsugorodik az esőerdők területe.

Sokan azt hitték, az elektronikus kommunikáció fokozatosan csökkenti majd a fejlett társadalmak papírfelhasználását. Az ellenkezője történt. Az USA-ban 1990 és 1998 között 86,8 millió tonnáról 99 millió tonnára növekedett a papír előállítás. A prognózisok szerint 2010-re 1990-hez képest 70–80%-kal fog növekedni a papírfelhasználás. És mi volna, ha pl. a harmadik világ országaira jellemző papírfelhasználás elérné a 45 kg/fő 1990. évi átlagot?

A prognosztizált növekedés ellenére vannak a papírfelhasználásnak olyan területei is, ahol csökkenés várható. Így mindenekelőtt az internetnek köszönhetően máris csökken (az USA-ban 15, Japánban pedig 5%-kal) az újságpapír felhasználása.

A kéretlen reklámküldés, az ún. junk mail az USA-ban évente 4 millió tonna papírt (= 150 ezer fa feldolgozásával) használ fel. Feltehető, hogy előbb-utóbb ez az égbekiáltó pazarló szokás is „átszelídül” az internetre.

A Boston Consulting Group felmérése kilátásba helyezi, hogy a folyóirat- és könyvkiadásban ugyancsak csökkenni fog a papírfelhasználás (2003-ig 15,6 millió tonnáról 1 millió tonnával). Ez a tudományos és szakirodalom terén következik be, semmi esetre sem a szépirodalomén.

Az iménti felmérés a csökkenést kénytelen az iroda papírfelhasználás jelentős mértékű növelésével ellentételezni. E papírfelhasználás felhasználása 2003-ra 1996-hoz képest majdnem megkétszereződik. Akadnak azonban „fehér holló” példák is az irodai papírfelhasználás mérséklésére. A Bank Amerika 1993 és 1995 között 32%-kal csökkentette számítógépi papírigényét (ezzel kb. 1 millió USA-dollárt takarított meg). A csökkentés lehetősége tehát fennáll, csak környezetvédő szemlélet és motiváció kell hozzá.

Egészében véve 2003-ig az elektronikus kommunikáció évi 5,2 millió tonnányi papírfelhasználást takarít meg. Ebből 2,7 millió tonna esik az USA-ra, 1,6 millió pedig a fejlett európai országokra. Ennek ellenére – mint a korábbiakból nyilvánvalóvá vált – a papírfelhasználás növekedésének mennyisége meghaladja a megtakarítás mennyiségét.

/ČINČERA, Jan: Vliv elektronické komunikace na spotřebu papíru. = Narodní knihovna, 11. köt. 4. sz. 2000. p. 184–187./

(Futala Tibor)